

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

БАЛЬОХА А.С.
БОРИСЕНКО Н.М.

НАВЧАЛЬНА (ПРИРОДНИЧА, КРАЄЗНАВЧА) ПРАКТИКА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей А2 Дошкільна освіта (012 Дошкільна освіта),
А3 Початкова освіта (013 Початкова освіта)

УДК 378.091.33-027.22:[502/504+908](072+075)

Б21

Рекомендовано

*вченою радою Херсонського державного університету
(протокол від 23.03.2026 № 12)*

Відомості про укладачів

Бальоха А.С. — докторка філософії пед. наук, доцентка кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти

Борисенко Н.М. — кандидатка пед. наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти

Рецензенти:

Котелянець Ю.С. — докторка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Мельник Р.П. — кандидатка біологічних наук, доцентка, доцентка кафедри ботаніки Херсонського державного університету

Бальоха А.С., Борисенко Н.М.

Навчальна (природнича, краєзнавча) практика: методичні рекомендації з практичної підготовки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей А2 Дошкільна освіта (012 Дошкільна освіта), А3 Початкова освіта (013 Початкова освіта) / А.С. Бальоха, Н.М. Борисенко. Івано-Франківськ, 2026. 37 с.

У навчально-методичному виданні висвітлено інформацію щодо плану, змісту, бази, порядку, термінів проведення практики, обов'язків керівника і практиканта, а також порядку звітності про результати практики. Посібник відображає зміст робочої програми навчальної практики, розробленої для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей А2 Дошкільна освіта (012 Дошкільна освіта), А3 Початкова освіта (013 Початкова освіта) денної та заочної форм навчання, що розроблено на основі освітньо-професійних програм «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Передбачає знайомство з біотопами плавнів, берегової зони Чорного моря, степовими біоценозами, архітектурними пам'ятками міста Херсона.

Рекомендовано здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей А2 Дошкільна освіта (012 Дошкільна освіта), А3 Початкова освіта (013 Початкова освіта), викладачам та педагогам, які викладають відповідні освітні галузі у ЗВО, ЗЗСО чи ЗДО.

УДК 378.091.33-027.22:[502/504+908](072+075)

© Бальоха А.С., 2026

© Борисенко Н.М., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ	6
ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА І ПРАКТИКАНТА.....	10
ПРОГРАМА ПРАКТИКИ.....	11
Перший день.....	11
Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань.....	12
Другий день.....	14
Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань.....	15
Третій день.....	16
Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань.....	17
Четвертий день.....	19
Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань.....	20
П'ятий день.....	21
Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань.....	22
ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ.....	24
САМОСТІЙНА РОБОТА.....	25
ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ.....	26
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	28
ДОДАТКИ.....	29
Додаток А. Щоденник-звіт для заповнення фенологічного спостереження.....	29
Додаток Б. Отруйні рослини Херсонщини, про які варто знати.....	30
Додаток В. «Паспорт» об'єкта природи.....	32
Додаток Г. Зразок оформлення гербарію.....	34
Додаток Д. Колекція мушель узбережжя Чорного моря.....	35
Додаток Ж. Зразки завдань із мушлями.....	36

ВСТУП

Навчальна (природнича, краєзнавча) практика для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 012 Дошкільна освіта, А2 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, А3 Початкова освіта є складовою частиною освітнього процесу і одним із важливих етапів підготовки фахівця: формування природознавчої компетентності майбутніх вчителів початкових класів та вихователів закладів дошкільної освіти.

Проводиться відповідно до діючих навчальних планів та робочих програм з навчальної практики.

Предметом навчальної (природничої) практики є природне та соціокультурне середовище як умова формування природознавчої компетентності майбутніх фахівців.

Міждисциплінарні зв'язки: практика надає можливість реалізувати здобуті знання з дисциплін «Історія України та української культури», «Сучасні інформаційні технології у професійній діяльності», «Педагогіка раннього дитинства», «Філософія», «Дошкільна педагогіка», «Основи природознавства з методикою», «Дошкільна лінгводидактика», «Вступ до спеціальності», «Анатомія, фізіологія і гігієна дітей та основи медичних знань», «Дидактика», «Методика навчання фізкультурної, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей», та є пропедевтичною в опануванні освітніх компонент «Методика природознавчої роботи в закладах дошкільної освіти», «Фребельпедагогіка», «Теорія і методика співпраці закладу дошкільної освіти з родинами», «Технології мовленнєво-ігрової діяльності дошкільників», «Проектування цифрового освітнього середовища», «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», «Методика навчання природничої освітньої галузі», «Технології навчання математичної та інформатичної освітніх галузей у початковій школі», «Технології навчання природничої, громадянської, історичної та соціальної освітніх галузей у початковій школі».

Знання, отримані студентами під час практики, сприяють формуванню їх наукового світогляду та готують основу для подальшого застосування природознавчого матеріалу у професійній діяльності.

Метою практики є:

- закріплення теоретичних знань з дисципліни фундаментальної, природничо-наукової підготовки;
- опанування знаннями щодо представників рослинного, тваринного світу Херсонщини, станами природи та процесами, які відбуваються в ній;
- формування навичок краєзнавчої роботи, проведення екскурсій до різних біоценозів/пам'яток міста.
- підготовка здобувачів до роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку з питань формування їх предметної природознавчої компетентності.

Основними завданнями навчальної (природничої) практики є:

Пізнавальні: розширення знань про особливості природи Херсонської області; формування наукового світогляду.

Методичні: поліпшення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з природничих дисциплін; формування здатності до організації і проведення екскурсій в природі.

Практичні: опанування студентами прийомів та методів природоохоронної діяльності; формування навичок проведення краєзнавчої роботи серед дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; удосконалення вмінь та навичок майбутніх фахівців з проведення спостережень в природі, збору і обробки природного матеріалу.

Практика здобувачів вищої освіти проводиться в **дистанційному та змішаному форматах** на базах кафедр педагогічного факультету.

Термін – 1 тиждень.

Методичні рекомендації з практичної підготовки розроблені відповідно до «Загальної політики використання штучного інтелекту в навчанні, викладанні й дослідженнях у Херсонському державному університеті», Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Херсонського державного університету.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ

Для спеціальностей 012 Дошкільна освіта, А2 Дошкільна освіта:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії..

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

ЗК-1. Громадянська – здатність діяти відповідально та свідомо на засадах прав і свобод громадянина; реалізувати свої права та обов'язків, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку.

ЗК-2. Соціальна – здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК-3. Культурна – здатність виявляти повагу до української національної культури та мультикультурності у суспільстві, здатність до вираження національної культурної ідентичності та творче самовираження.

ЗК-4. Лідерська – здатність до ухвалення ефективних рішень у професійній діяльності, відповідального ставлення до своїх обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

ЗК-5. Підприємницька – здатність до творчого пошуку та реалізації нових ідей, до самопрезентації результатів своєї професійної діяльності, до планування та управління культурними та соціальними проектами, до критичного мислення, керування власним життям і кар'єрою.

ЗК-6. Етична – здатність усвідомлювати свою професійну компетентність, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності.

КС-8. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок екологічно безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі й довкіллі.

КС-11. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності.

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньопродуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально - виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-10. Знати принципи функціонування системи раннього втручання, розуміти можливості опори на неї у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, дотримуючись професійно-етичних вимог до діяльності фахівців з раннього втручання .

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Для спеціальностей 013 Початкова освіта, АЗ Початкова освіта:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

ПР-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-03. Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.

ПР-04. Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-09. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.

ПР-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-11. Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.

ПР-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.

ПР-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

ПР-15. Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

ПР-16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА І ПРАКТИКАНТА

Викладач-керівник практики за фахом:

- здійснює керівництво й контроль за розподілом закріплених студентів на бази практики, виконанням програми практики, забезпеченням належних умов праці й побуту студентів та проводить з ними обов'язкові інструктажі з безпеки життєдіяльності;
- повідомляє студентів про систему звітності з практики, затверджену в робочій програмі, а саме: подання письмового звіту, особливості оформлення виконаного індивідуального завдання, підготовку доповіді, повідомлення, виступу тощо та надають їм методичну допомогу;
- у складі комісії приймає залік з практики (за необхідності);
- аналізує виконання програм практики й доповідає про її підсумки на засіданнях кафедри;
- складає підсумковий звіт, який подається керівникові практики факультету.

Студент-практикант зобов'язаний:

- до початку практики одержати консультацію щодо оформлення документів (на настановній конференції з практики або в індивідуальному порядку);
- своєчасно прибути на базу практики;
- вивчити й суворо дотримуватись правил безпеки життєдіяльності й виробничої санітарії;
- у повному обсязі виконати всі завдання програми практики;
- скласти календарний графік проходження практики та залікових заходів, погодивши його з керівником від бази практики й викладачами – керівниками практики за фахом;
- вести щоденник проходження практики;
- працювати відповідно до внутрішнього розпорядку бази практики (КЗпП України);
- своєчасно оформити всі документи з практики у формі звіту й скласти залік з практики;
- проходити практику в терміни, визначені наказом по університету. Зміна строків проходження практики з поважних обставин, подовження терміну практики або надання індивідуального терміну проходження практики здійснюється розпорядженням проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи за поданням декана факультету.

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

ПЕРШИЙ ДЕНЬ

МЕТА

Формування у здобувачів вищої освіти системи знань про отруйні рослини Херсонщини та розвиток практичних навичок проведення фенологічних спостережень, а також опанування медіаінструментів для просвітницької роботи з дітьми та батьками.

ФОРМА ЗВІТНОСТІ

Завдання 1. Заповнити сторінку щоденника-звіту (Додаток А).

Завдання 2. Презентація (PowerPoint) або інфографіка та покликання на неї.

Завдання 3. Покликання на відео.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Зафіксувати результати фенологічного спостереження, використовуючи умовні позначки. **(Кількість балів -1)**
2. Дослідити та оформити перелік отруйних рослин Херсонської області (Додаток Б). **(Кількість балів -2)**
3. Переглянути відео про отруйність БОРЩІВНИКА (<https://www.instagram.com/reel/C8otJxjorjN/>, <https://www.youtube.com/watch?v=barJ8Zuu4ug>). За аналогією створити авторський Reels/Stories про будь-яку отруйну рослину Херсонщини для використання в освітньому процесі та легкого, доступного запам'ятовуванні вихованцями/здобувачами важливої інформації про цю отруйну рослину. Візуалізувати основні ознаки отруєння чи правила поводження з обраною отруйною рослиною. **(Кількість балів -3)**

Для покращення виконання роботи, використай «Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань»

Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань

1. Для виконання фенологічних спостережень, ознайомтесь з матеріалом:

Фенологія (від грец. Phainomena – явища і ... логія – наука), система знань про сезонні явища природи, терміни їх настання і причини, що визначають ці терміни. Термін «фенологія» запропонував бельгійський ботанік Ш. Морран (1853).

Детальне вивчення конкретних об'єктів природи є завданням фенології. За терміном настання одного явища можна передбачити ймовірний термін настання іншого. Це найпростіша форма фенологічного прогнозу, заснована на відносній стійкості часових інтервалів між термінами настання сезонних явищ. Фенологічні спостереження дають уявлення залежності ходу розвитку рослин і тварин від екологічних факторів: температури навколишнього середовища, вологості, сонячної енергії. Температурні умови – дуже важливий, але не єдиний серед факторів середовища, що визначає терміни сезонного розвитку живих організмів.

Освітнє значення фенологічних спостережень з дітьми: спостереження перетворюють абстрактні знання на живий досвід. Дитина не просто знає, що «восени холодає», а бачить, як саме це впливає на життя конкретного дерева чи комахи.

Для проведення фенологічних спостережень з дітьми використовуємо циклічний алгоритм:

- Сприйняття (Емоційний старт): Почніть із запитання: «Що змінилося на нашому подвір'ї з минулого тижня?».

- Пошукова діяльність: Виявлення конкретних ознак (колір неба, стан ґрунту, стадія розвитку рослин).

- Встановлення зв'язків: Обговорення: «Чому зникли метелики? Тому що стало менше сонця і зникли квіти, якими вони жили?».

- Фіксація: Запис результатів у календар природи або щоденник спостережень.

Зміст фенологічних спостережень має відповідати освітньому змісту ЗДО або початково школи.

В ЗДО діти можуть визначати стан погоди за видимими ознаками, які візуалізують піктограмами.

Етапи ведення календаря природи у початковій школі:

1 клас: Використовуємо піктограми (сонечко, хмаринка, крапельки). Ведемо колективний календар у класі.

2 клас: Вводимо поняття температури (робота з термометром) та напрямку вітру. Починаємо індивідуальні щоденники.

3-4 клас: Додаємо тривалість дня, фіксацію конкретних дат (день прильоту перших шпаків, день першого заморозку). Передбачаємо погоду чи природні явища за допомогою **народних примет**

Умовні позначки:

- Ясно:
- Хмарно:
- Похмуро:
- Дощ:
- Сніг:
- Вітер: (стрілка вказує напрямок) тощо.

Завдання 1 (Фенологічні спостереження) під час практики проводиться кожного дня. Визначаються: стан неба (сонячно, похмуро тощо); температура; сила вітру; опади. Результати фіксуємо у щоденнику-звіті (**Додаток А**). В лівій частині (де прописано «Фенологічні спостереження:») розміщуємо піктограму стану неба. В правій частині розписуємо власні спостереження за пунктами, вказаними вище. Доповнити фенологічне спостереження **віршем**

загадкою, прикметою, відповідно до пори року/місяця та спеціальності.

2. Для дослідження отруйних рослин Херсонської області, виконай наступне:

У **Додатку Б** дізнайся про деякі отруйні рослини Херсонщини: Блекоту чорну, Цикуту отруйну, Борщівник, Рицину. Але це не всі представники отруйної флори. Досліди самостійно цікаві факти про Болиголов плямистий та Дурман звичайний! Ці рослини здатні тебе здивувати! Але чи повним є цей перелік? Досліджуй!

Завдання 2. Визнач перелік отруйних рослин (3-4 рослини) та надай їм короткий опис. Оформи в **PowerPoint / інфографіці**. Інформація про отруйні рослини має бути короткою, лаконічною і зрозумілою для дітей відповідного віку.

ДРУГИЙ ДЕНЬ

МЕТА

Розвиток вміння розпізнавати степові екосистеми та острівні ландшафти, здатність виділяти конкретні рослини як «маркери» місцевості чи історичних подій. Закріплення навички організації інтегрованих уроків чи занять.

ФОРМА ЗВІТНОСТІ

Завдання 1. Заповнити сторінку щоденника-звіту (Додаток А).

Завдання 2. Презентація (інфографіка/відео/лепбук) та покликання на неї.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Зафіксувати результати фенологічного спостереження, використовуючи умовні позначки. **(Кількість балів -1)**
2. Переглянути відео «Щит Ахілла. Ним прагнули завладіти більшість | У пошуках істини» (<https://www.youtube.com/watch?v=fMresIWUkgQ>), «Іван Сірко – отаман з магічними здібностями | У пошуках істини» (https://www.youtube.com/watch?v=4SLi9UbV_L4&t=937s). Визначити екосистеми та рослини, які згадуються у відео. Дослідити та розробити презентацію про них у формі інфографіки/відео/лепбука. **(Кількість балів -5)**

Для покращення виконання роботи, використай «Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань»

Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань

1. Робота з відеоматеріалом забезпечить методичну компетентність здобувачів, а саме:

Вміння пов'язати природничий матеріал з історією та краєзнавством (наприклад, роль степу у формуванні козацтва або значення Чорного моря в античній історії).

Перетворювати складні історико-природничі сюжети у доступні форми для дітей (лепбуки, Reels).

Розуміння властивостей рослин: від корисних (як Любка дволиста, що тамує голод) до небезпечних (у контексті попередніх завдань про борщівник).

ТРЕТІЙ ДЕНЬ

МЕТА

Закріплення навички систематизувати знання про заповідні території Херсонщини, усвідомлюючи їхню роль у збереженні біорізноманіття. Формування власної позиції щодо етичних аспектів відбудови ГЕС проти відновлення природного лісу. Розвиток вміння створювати «паспорти» об'єктів природи або їх моделі, що є прямим зразком дидактичного матеріалу для уроків ЯДС чи занять у ЗДО.

ФОРМА ЗВІТНОСТІ

Завдання 1. Заповнити сторінку щоденника-звіту (Додаток А).

Завдання 2. Відеопрезентація та покликання на неї.

Завдання 3. «Паспорт» об'єкта природи АБО його модель.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Зафіксувати результати фенологічного спостереження, використовуючи умовні позначки. **(Кількість балів -1)**
2. Дослідити та створити перелік природних заповідників Херсонської області. Розробити відеопрезентацію одного із заповідників. **(Кількість балів -5)**
3. Переглянути відео «Як виглядає Каховське водосховище нині і чому екологи проти відбудови ГЕС? | DW Ukrainian» (<https://www.youtube.com/watch?v=AtpgRwrmcmY>). Визначити рослини, природний парк та водних тварин, які згадуються у відео. Дослідити їх, оформивши відповідний «паспорт» об'єктів природи (Додаток В) АБО модель. **(Кількість балів -5)**

Для покращення виконання роботи, використай «Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань»

Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань

1. Для дослідження природних заповідників Херсонської області, ознайомтесь з матеріалом:

Херсонщина — унікальний регіон, де зосереджені об'єкти світового значення.

1. Біосферні заповідники (міжнародного значення):

- Чорноморський біосферний заповідник: найбільший в Україні. Охороняє унікальні морські затоки, острови та гніздування перелітних птахів.
- Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф. Е. Фальц-Фейна: найстаріший степовий резерват світу. Єдина в Європі ділянка заповідного ковилового степу, якого ніколи не торкався плуг.

2. Національні природні парки (НПП):

- НПП «Олешківські піски»: охороняє найбільший піщаний масив Європи («українську пустелю») та її унікальних мешканців (тушканчики, сліпаки).
- НПП «Азово-Сиваський»: охоплює острів Бірючий та акваторію Сиваша. Це «царство» копитних (олені, лані) та специфічної солелюбної рослинності.
- НПП «Джарилгацький»: острів Джарилгач — найбільший незаселений острів Європи з унікальними прісними лиманами та озерами серед моря.
- НПП «Нижньодніпровський»: охороняє одну з найцінніших заплавних екосистем Європи (плавні Дніпра). Саме тут зараз відбуваються найактивніші процеси відновлення після зміни рівня води.
- НПП «Кам'янська Січ»: поєднує охорону ковилових степів та пам'яток козацької доби (саме тут згадуються екосистеми, дотичні до історії Сірка).

Для виконання завдання треба дослідити природні заповідники Херсонської області. Дати їм коротку характеристику (місце розташування, особливості флори та фауни тощо).

ЗАВДАННЯ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ:

Об'єднатись у пари /групи (до 5 осіб) та за одним із заповідників чи НПП створити проект, використовуючи сучасні цифрові інструменти. Представити на заліковій конференції з практики.

2. Для оформлення «Паспорта» об'єктів природи, ознайомтесь з матеріалом:

Паспорт об'єкта природи — це документальний опис рослини, тварини або ділянки, що включає назву, характеристику, місце зростання/проживання, екологічне значення та заходи охорони. Оформлюється для інвентаризації, вивчення або захисту видів, наприклад [3]. У

Додатку В наведено приклад фото об'єкта, яке необхідно доповнити відповідною інформацією:

Паспорт об'єкта природи: Рослина (Приклад: Дуб звичайний)

- Фото
- Назва (українська/латинська): Дуб звичайний / *Quercus robur*
- Тип об'єкта: Дерево, деревостаноутворювач.
- Опис: Високе дерево (до 40м) з розлогою кроною, темно-сірою корою. Листки лопатеві.

Плоди — жолуді.

- Місце зростання: Лісові масиви, парки, балки.
- Екологічне значення: Фільтрація повітря, притулок для птахів, їжа для багатьох тварин (кабани, сойки).
- Охоронний статус: Може бути пам'яткою природи (якщо дерево старовікове).

Паспорт об'єкта природи: Тварина (Приклад: Козуля європейська)

- Фото

- Назва (українська/латинська): Козуля європейська / *Capreolus capreolus*
- Тип об'єкта: Ссавець, рослиноїдна тварина.
- Опис: Невелика граціозна олень, влітку руда, взимку сірувата. Самці мають невеликі роги.
- Місце проживання: Ліси, чагарники, узлісся.
- Харчування: Трава, листя, пагони дерев, гриби.
- Значення в природі: Ланка у ланцюгу живлення, об'єкт полювання (обмеженого).
- Охоронний статус: Поширений вид, але потребує регулювання чисельності та охорони біотопів.

ЗАВДАННЯ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ:

Для створення **моделі** обраного об'єкта природи використовуйте підручні засоби, які вам доступні, фото якої і буде звітним. Можна створити:

- **Діораму:** Маленька коробка, де з природних матеріалів (гілочок верби, піску, мушель) відтворено сучасний вигляд Великого Лугу.
- **Цифрову модель:** Колаж «До та Після», що демонструє трансформацію дна водосховища у вербові хащі.

ЧЕТВЕРТИЙ ДЕНЬ

МЕТА

Поглиблення знань про архітектурну спадщину Херсона як частину національного культурного коду; розвиток вміння працювати з історичними джерелами для актуалізації краєзнавчого матеріалу, який здобувач зможуть реалізувати у професійній діяльності. Удосконалення навичок розробки інтерактивних сценаріїв віртуальних подорожей, що дозволяють знайомити дітей різних ланок освіти з культурою та побутом України в умовах дистанційного чи змішаного навчання та збереження історії рідного краю.

ФОРМА ЗВІТНОСТІ

Завдання 1. Заповнити сторінку щоденника-звіту (Додаток А).

Завдання 2. Презентація (PowerPoint) та покликання на неї.

Завдання 3. Конспект віртуальної екскурсії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Зафіксувати результати фенологічного спостереження, використовуючи умовні позначки. **(Кількість балів -1)**
2. Дослідити архітектурні пам'ятки міста Херсона (з урахуванням чинної історії). Оформити список з короткою інформацією про пам'ятки. **(Кількість балів -5)**
3. Дослідити сайти «Портал Шевченка» (<http://kobzar.ua/site/main>), «Музеї України просто неба» (<https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>). Визначити можливості їх контенту для реалізації віртуальних екскурсів в освітньому процесі. Оберіть один з музеїв на сайті «Музеї України просто неба» та розробіть конспект віртуальної екскурсії з цікавими фактами, додатковою інформацією, інтерактивними завданнями. **(Кількість балів -5)**

Для покращення виконання роботи, використай «Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань»

Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань

1. Для дослідження архітектурних пам'яток міста Херсона, використайте рекомендації:

Визначити та дослідити архітектурні пам'ятки міста Херсона (2-3 на вибір). Для дослідження використайте матеріали за покликанням https://krai.lib.kherson.ua/pam_kherson_2.htm, або самостійного пошуку. Дати їм коротку характеристику (місце розташування, історичні факти тощо). Оформити у вигляді презентації (PowerPoint) чи інфографіки. Для звіту надати покликання на неї. Інформація має бути короткою, лаконічною і науково обґрунтованою.

2. Для розробки конспекту віртуальної екскурсії, використайте рекомендації:

Конспект побудуйте за наданою схемою:

I. Паспорт екскурсії

Тема: _____.

Цільова аудиторія: _____.

Мета: _____.

Платформа: _____.

II. Маршрут екскурсії

Організаційна частина

Зупинка 1. « _____ »

Зупинка 2. « _____ »

Зупинка 3. « _____ »

Зупинка 4. « _____ »

Підсумок екскурсії.

П'ЯТИЙ ДЕНЬ

МЕТА

Засвоєння техніки збору, сушіння та опису рослин за стандартами, що дозволяють зберігати об'єкти для тривалого вивчення в куточку природи ЗДО чи шкільному кабінеті. Формування вміння досліджувати властивості природних речовин (пігментів) та аналізувати їх взаємодію з матеріалами. Інтеграція отриманих знань і навичок у національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку та молодших школярів.

ФОРМА ЗВІТНОСТІ

Завдання 1. Заповнити сторінку щоденника-звіту (Додаток А).

Завдання 2. Інфографіка «Природні барвники».

Завдання 3. Фото власних гербаріїв з прізвищем автора.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Зафіксувати результати фенологічного спостереження, використовуючи умовні позначки. **(Кількість балів -1)**
2. Дослідити та скласти перелік доступних природних барвників. Оформити інфографіку з використанням авторських фото за результатами власного експерименту (виготовлення великодніх крашанок, фарбування, малювання тощо). **(Кількість балів -5)**
3. Організувати гербаризацію рослин (2-3 рослини) місцевості. Оформити електронний журнал гербаріїв (Додаток Г). **(Кількість балів -5)**

Для покращення виконання роботи, використай «Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань»

Інструктивно-методичний кейс до виконання завдань

1. Для дослідження природних барвників, використовуйте рекомендації:

Обирайте овочі та зелень, які є для вас доступними. Дослідіть способи отримання природних барвників у домашніх умовах. Результати та їх фото-звіти мають бути авторськими.

ЗАВДАННЯ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ:

Запропонуйте одне дослідження природних барвників, яке можна провести з дітьми, відповідно до спеціальності. Розробіть план проведення з покроковим виконанням роботи і спостереження дітей.

2. Для гербаризації рослин, використовуйте рекомендації:

Роботу з гербарієм займає тривалий час, тому роботу варто розпочинати на початку практики, щоб до її кінця отримати результат. Зразок подано у **Додатку Г**. Дотримуйтесь поданих правил:

Гербарій - це колекція засушених під пресом, прикріплених до аркуша паперу і заохлених рослин.

Етапи гербаризації рослин:

- підготовча робота;
- збирання, обробка та сушка рослин та їх частин;
- монтування і зберігання.

Підготовча робота включає в себе:

- проведення морфологічного аналізу заданого для гербаризації рослини, а саме перегляд літератури, ілюстрацій цієї рослини.

Збирають рослини в суху сонячну погоду, після висихання роси. Рослини не повинні мати пошкодження тваринами, комахами, грибами, тощо. Збирати рослини необхідно в різні періоди вегетації, що найбільш повно відповідає морфологічному аналізу об'єкта. На гербарії має бути відображено максимально інформації про рослину (підземні органи; здатність до розгалуження або кущіння пагонів; листкорозміщення на пагоні, будова листка, гетерофілія; тип суцвіття або розташування квіток, будова окремої квітки; плоди та насіння).

Трав'янисті рослини викопують, коріння обтрушують, а при необхідності миють. У деревних рослин секатором зрізають квітконосні або плодоносні пагони з листям. Якщо рослина має роздільностатеві квітки, необхідно брати пагони з чоловічими та жіночими квітками. Деревні рослини, у яких квітки з'являються до розпускання листків, збирають двічі: з квітками, а пізніше - з листям. У деревних рослин беруть зразок кори.

Для висушування рослини беруть у свіжому стані. Закладають рослину в папір (газети) - «сорочки», які добре вбирають вологу. Розкладають рослину так, щоб всі частини були ретельно розправлені, не стикалися одна з одною, на листках не було складок. Під квітки та інші соковиті або м'ясисті частини підкладають фільтрувальний папір або вату, загорнуту в фільтрувальний папір. Якщо уникнути торкання частин рослини не вдається, то між ними прокладають шматочки паперу. Якщо рослина дуже велика, то її розрізають, але так, щоб загальне уявлення про неї збереглося. Якщо рослина має пошкоджені органи або багато гілок, листя, квіток або плодів, то частину їх можна видалити. Товсті або м'ясисті корені, цибулини, кореневища та інші органи рослини перед закладкою розрізають уздовж. Товсті стебла придавлюють рукояткою ножа. Підготовлену до сушіння рослину закривають другим аркушем паперу і кладуть під прес (10 - 20 кг). В якості преса використовують гербарні сітки, які туго стягують шнуром, або дошки та інші підручні засоби

достатнього розміру та ваги. «Сорочки» необхідно міняти щодня, а в міру висихання рослин, їх перекладають все рідше. Готовність засушеного матеріалу визначають наступним чином:

- якщо підняти рослину, то вона повинна зберігати стійкість і пружність, верхівка не хилиться вниз, тоді засушування вважається закінченим;

- зникає живе зелене забарвлення і відсутнє відчуття холоду та вологи при дотику.

Пересушена рослина дуже крихка і кришиться при дотику, а недосушений матеріал швидко буріє. Висушена рослина **НАШИВАЄТЬСЯ** на лист щільного, білого паперу. У правому нижньому куті аркуша скріпкою прикріплюється гербарна етикетка, заповнена від руки. Етикетка складається за зразком:

Родина ...

Рід ...

Вид ...

Місцезнаходження ...

Місце зростання....

Дата збору ...

Зібрав, визначив ...

Назва рослини зазначається українською та латинською мовами.

!!!!!!! Для ефективного та швидкого визначення рослин, використовуйте застосунки «PlantSnap», «PlantNet», «PictureThis», «NatureID» тощо, які доступні на «Google Play».

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Дослідження з вихованцями ЗДО чи молодшими школярами фауни Чорного моря.

Ознайомтесь з колекцією мушель у **Додатку Д**. Актуалізуйте знання про молюсків.

Завдання з мушлями — це ідеальний інтеграція біології, мистецтва та сенсорного розвитку дитини. Оскільки мушлі є природними артефактами, вони ідеально підходять для практичної діяльності на заняттях чи уроках.

Виконайте одне із запропонованих завдань[11]:

Завдання 1. Дидактичні гри

Розробити та запропонувати 1-2 дидактичні гри / завдання з мушлями відповідно до спеціальності (**Додаток Ж**), наприклад:

Логічний ряд;

Знайди пару;

Сортування за ознаками (колір, розмір, форма тощо).

Свій варіант.

Завдання 2. «Оживи мушлю»

Запропонувати завдання для дітей з метою перетворення мушлі на казкового персонажа.

Завдання 3. Казкові пригоди мушлі

Згенерувати в Storybook (Gemini) коротку казку від імені мушлі, яка пояснює дітям правила безпеки на воді або важливість охорони морських мешканців тощо.

Завдання 4. «Природні відбитки» (STEM-підхід)

Запропонувати завдання щодо створення гіпсового зліпка або відбитка мушлі на солоному тісті/пластиліні. Визначити мету даного завдання та оформити фрагмент заняття/уроку, де буде реалізоване дане завдання

Творче завдання є складовою оцінки за презентацію результатів практики.

Кількість балів — 5.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Для виконання завдань програми практики та розширення уявлень про історію та природу Херсонщини необхідно прочитати джерело [13], переглянути та опрацювати відеоконтент за покликаннями:

Асканія-Нова

<https://www.youtube.com/watch?v=OJFLVFLa8tk>

<https://www.youtube.com/watch?v=3tq8YT5orSU>

Дніпровські плавні

<https://www.youtube.com/watch?v=c7yXI4WPnwU>

<https://www.youtube.com/watch?v=uy99uSdWpuo>

<https://www.youtube.com/watch?v=pcpH6xfF7M>

Найбільша в Європі пустеля - в Україні

<https://www.youtube.com/watch?v=FZ5gvo0hG6g&feature=youtu.be>

Лемурійське озеро

https://www.youtube.com/watch?v=ZcCDReSSH_g

Острів Джарилгач

<https://www.youtube.com/watch?v=aL36CBZJuHY>

<https://www.youtube.com/watch?v=aw5aPciLOps>

<https://www.youtube.com/watch?v=61eDKvH26Nc>

Херсон. Історія створення

<https://www.youtube.com/watch?v=LH78hOyE8x>

<https://www.youtube.com/watch?v=TmXyssnLCW4>

<https://www.youtube.com/watch?v=kEz4ImLlnkg>

Інформація з книги та відеоконтенту допоможе успішно пройти ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ з практики.

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

Де поширена Береза Дніпровська на Херсонщині?

- Дніпровські плавні
- Хортицькі плавні
- Асканія-Нова

Де на Херсонщині знаходиться унікальна для Європи стоянка епохи палеоліту, розташована далеко від водойм у відкритому степу?

- Поблизу міста Берислав
- Біля села Дмитрівка Каховського району
- На Кінбурнській косі

Яке поселення вважається батьківщиною всіх курганних скульптур (кам'яних баб) України?

- Ягорлицьке поселення.
- Олешківська Січ.
- Михайлівське поселення у Бериславському районі

Найбільший степовий заповідник Європи:

- Олешківські піски
- Асканія-Нова
- Азово-Сиваський

Рік заснування Асканія-Нова:

- 1888
- 1898
- 1988

Скільки зон має ос. Джарилгач?:

- 2
- 3
- 4

Що у перекладі з тюркського означає Великий Чапельський під?

- Озеро заросле травою
- Глибоке озеро
- Болотисте озеро

Як називав Геродот Олешківські піски?

- Полісся
- Пустеля
- Гілея

Яка рослина, за легендою, врятувала життя І. Сірка, який випробовував себе у пустелі?

- Любка дволиста
- Чебрець дніпровський

Юринця пухка

Яке озеро називають «українське мертве море»:

Рожеве

Ялпуг

Світязь

Тестовий контроль є складовою оцінки за відгук керівника від бази практики.

Кількість балів – 5.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Бойко М.Ф., Подгайний М.М. Червоний список Херсонської області: Рідкісні та зникаючі види рослин, грибів та тварин / М.Ф. Бойко, М. М. Подгайний. Херсон: «Айлант», 2002. 27 с.
2. Ванжа С. М. Організація і проведення прогулянок: молодший дошкільний вік / С. М. Ванжа, Т. І. Ожимова. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 208 с.
3. Екологічна паспортизація територій агросфери: навчальний посібник / В. П. Строкаль, Н. М. Гловин. К. : НУБіП України, 2017. 425 с
4. Ковальчук Г.В. Зоологія з основами екології. [2-ге вид., випр. та доп.]. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. 615 с.
5. Олійник Я. Б. Загальне землезнавство : [навч. посібник] / Я. Б. Олійник, Р. П. Федорищак, П. Г. Шищенко. К.: Знання-Прес, 2003. 247 с.
6. Польовий практикум з дисциплін кафедри ботаніки для студентів І–ІІІ курсів природничих спеціальностей вищих навчальних закладів / Бойко М.Ф., Мельник Р.П., Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є. Херсон: ХДУ, 2004. 92 с.
7. Природа Херсонської області : фізико-географічний нарис. К.: Фітосоціоцентр, 1998. 200 с.

Допоміжна:

8. Грущинська І. В. Альбом друга природи. Пори року : навч. посіб. для початкової школи / І. В. Грущинська. К. : Видавничий дім «Освіта», 2015. 56 с.
9. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі : навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спеціальності «Початкова освіта» : навч. посібник - Львів.: «Новий Світ-2000», 2013. 223 [1] с.
10. Култаєва О. В. Природознавство. 2 клас : цикл сезонних екскурсій «Барви природи» : інноваційний підхід до проведення екскурсій у початковій школі / О.В. Култаєва. Х. : Гімназія, 2013. 64 с.
11. Мультимодальний чат-бот Gemini із генеративним штучним інтелектом від Google.
12. Тарасенко Г.С. Навчаємо пізнавати природу. Позакласна виховна робота з молодшими школярами / Г.С.Тарасенко.Х.: Вид.група „Основа”, 2008. 204, [4] с.
13. Цього ви не знаєте! Розкриті й нерозкриті таємниці історії та природи Південної України / М. П. Оленковський. Херсон: [б.в.], 1997. 78 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000845

Інформаційні ресурси:

Електронний варіант курсу на платформі ksuonline. URL: <https://webnc.kspu.edu/course/view.php?id=8>
<http://artkavun.kherson.ua/>
<http://cikavosti.com/cikavi-fakti-pro-lisah-ta-dereva/>
<http://abetka.ukrlife.org/prykazky.html>
<http://www.library.kherson.ua/young/tavrica/litopys/litopys.htm>

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник-звіт для заповнення фенологічного спостереження

Дата проведення	
Фенологічні спостереження:	<i>Місце проведення спостереження:</i>
(місце для піктограм)	

Отруйні рослини Херсонщини, про які варто знати

Блекота чорна (*Hyoscyamus niger*)

Зовнішній вигляд. Відрізняється дуже неприємним запахом. Але її плоди у формі глечика можуть зацікавити малюка. Блекота виростає до півтора метра у висоту, має липке листя і великі квіти брудно-білого або жовтуватого кольору з ворсинками.

Чим небезпечна. Отруїтися цією рослиною можна, спробувавши насіння або молоді паростки. Ознаки отруєння з'являються вже через 10-20 хвилин. Пересихає в роті, починається хрипота, червоніє шкіра,

збільшуються зіниці. При складних випадках дитина може втратити свідомість або навіть впасти в кому.

Цикута отруйна (*Cicuta virosa*)

Зовнішній вигляд. Гола, трав'яниста багаторічна рослина 50-120 см заввишки, з товстим кореневищем. Стебло прямостояче, вгорі розгалужене, порожнисте. У зонтику 5-20 променів. Квітки дрібні, пелюстки білі.

Чим небезпечна. Надзвичайно отруйна рослина, особливо кореневище. Вона містить смолисту речовину - наркотик, який діє на довгастий мозок. Отруйні властивості зберігаються навіть після висушування і

силосування. Небезпечна для дітей, які не знаючи отруйних властивостей рослини, їдять її кореневище, що мають запах моркви і солодкуваті на смак. Росте на вологих місцях, по берегах річок, озер, боліт, нерідко у воді по всій території України, переважно на Поліссі і в Лісостепу.

Борщівник (*Heracleum*)

Зовнішній вигляд. Рослина має високе стебло і велике листя. Може виростати до трьох метрів. Квіти білого або рожевого кольору, суцвіття у формі парасольки.

Чим небезпечний. При контакті зі шкірою підвищує її чутливість до ультрафіолету, може викликати опік 1-3 ступеня. Наслідки відчутні не одразу – опіки проявляються через кілька годин після контакту. Якщо вже так вийшло, що дитина вирішила дослідити цю рослину і сік

потрапив на шкіру, ретельно промийте її водою з милом і не з'являйтеся на сонці протягом двох днів.

Рицина (*Ricinus communis*)

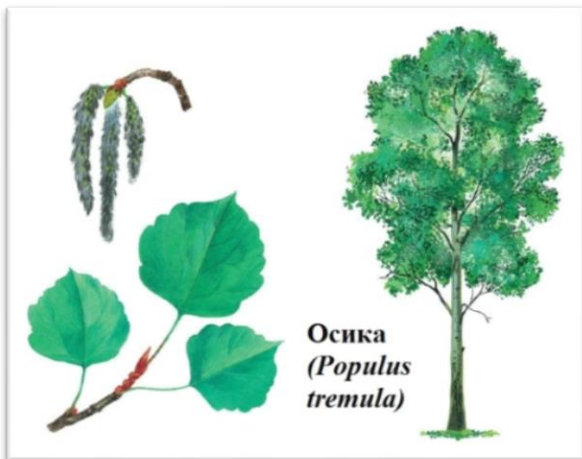
Зовнішній вигляд. Олійна рослина з родини молочайних. В ядрі насіння є до 55 % олії, яку використовують у медицині, авіації, хімічній, текстильній, поліграфічній, електротехнічній, парфумерній та інших видах промисловості.

Чим небезпечна. До складу білкових речовин входить мало вивчений токсальбумін-рицин - речовина

надзвичайно отруйна (6 насінин рицини спричинюють смертельне отруєння у дітей, 20 - у дорослих)

«Паспорт» об'єкта природи

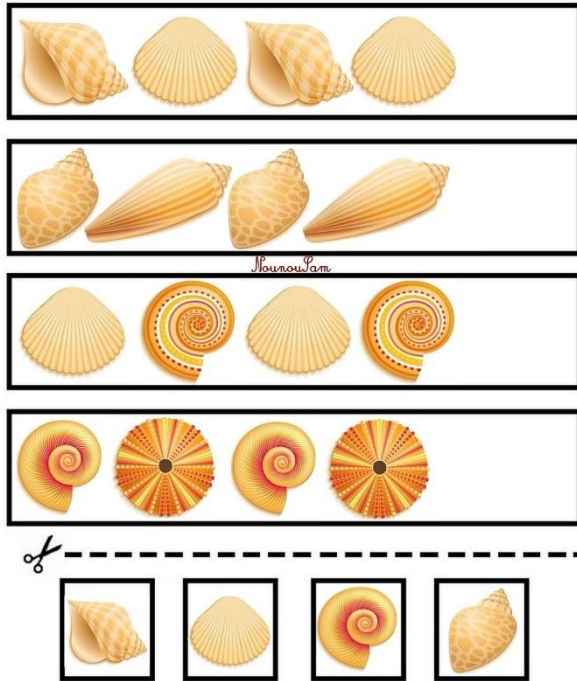
Зразок оформлення гербарію

Колекція мушель узбережжя Чорного моря

Скафарка, або кунearка (<i>Anadara inaequalis</i>)	Рапана (<i>Rapana venosa</i>)	Мідія чорноморська, або мідія гальська (<i>Mytilus galloprovincialis</i>)
		
Мія піщана (<i>Mya arenaria</i>)	Пітар рудий (<i>Pitar rudis</i>)	Серцевидка зелена (<i>Cerastoderma glaucum</i>)
		

Зразки завдань із мушлями

Бальоха Альона Сергіївна
Борисенко Наталія Михайлівна

НАВЧАЛЬНА (ПРИРОДНИЧА, КРАЄЗНАВЧА) ПРАКТИКА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей А2 Дошкільна освіта (012 Дошкільна освіта),
А3 Початкова освіта (013 Початкова освіта)